

LETELLIER protiv FRANCUSKE

Presuda od 26. juna 1991. godine

NEZVANIČNI SAŽETAK I HISTORIJAT PREDMETA

A. *Osnovne činjenice*

Dana 8. jula 1985. godine gđa Monique Letellier je uhapšena pod sumnjom da je saučesnik u ubistvu svog muža. Dana 24. decembra 1985. godine istražni sudija Créteila je naložio njeno privremeno puštanje iz pritvora, pod nadzorom suda, ali ovaj nalog je ukinulo odjeljenje tužilaštva Apelacionog suda u Parizu 22. januara 1986. godine.

U februaru je odjeljenje tužilaštva odbilo narednu molbu za oslobađanje koju je podnijela podnosilac predstavke 24. januara 1986. godine. Kasacioni sud je ukinuo njihovu odluku u maju i uputio predmet natrag odjeljenju tužilaštva. U septembru je odjeljenje tužilaštva ponovo odbilo molbu. Kasacioni sud je, u decembru, ponovo ukinuo njihovu odluku. Zatim je predmet upućen natrag odjeljenju tužilaštva Apelacionog suda u Amiensu, koji je odbio molbu presudom koju je potvrdio Kasacioni sud 15. juna 1987. godine. Šest slijedećih molbi za oslobađanje je odjeljenje tužilaštva Višeg suda u Parizu takođe odbilo tokom 1986. i 1987. godine. Gđa Letellier je, prema tome, ostala u istražnom zatvoru do 10. maja 1988. godine, kada ju je Porotni sud Val-de-Marnea osudio na tri godine zatvora zbog saučesništva u ubistvu.

B. *Postupak pred Komisijom za ljudska prava*

Predstavka koja je uložena Komisiji 21. avgusta 1986. godine, proglašena je prihvatljivom 13. marta 1989. godine. U svom izvještaju od 15. marta 1990. godine Komisija je utvrdila činjenice i iznijela mišljenje da je došlo do povrede stavova 3. (jednoglasno) i 4. (sedamnaest glasova prema jedan) člana 5. Konvencije.

Predmet je upućen Sudu 21. maja 1990. godine.

IZVOD IZ PRESUDE

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 5. STAV 3.

33. Podnosilac predstavke je tvrdila da je dužina trajanja njenog istražnog zatvora dovela do povrede člana 5. stav 3., koji glasi kako slijedi:

"Svako ko je uhapšen ili lišen slobode prema odredbama stava 1 (c) ovog člana,... mora imati pravo na suđenje u razumnom roku ili puštanje na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati garancijama o pojavljivanju na suđenju."

Vlada je osporila ovaj stav. Komisija je smatrala da nakon 22. januara 1986. godine (v. stav 13. gore) osnov za zatvaranje gđe Letellier nije više bio opravdan.

A. Period koji se uzima u razmatranje

34. Period koji se uzima u razmatranje počeo je 8. jula 1985. godine, dana kada je podnosilac predstavke zatvorena, a završio se 10. maja 1988. godine presudom Porotnog suda, osim perioda od 24. decembra 1985. godine do 22. januara 1986. godine, za koje vrijeme je bila na slobodi i nalazila se pod sudskim nadzorom (v. stav 12. gore). Trajao je, prema tome, dvije godine i devet mjeseci.

B. Razumnost dužine zatvaranja

35. Na prvom mjestu na domaćim sudskim vlastima je da osiguraju da, u određenom predmetu, pritvor prije suđenja okrivljenog ne prekorači razuman vremenski rok. U tom smislu, oni moraju ispitati sve činjenice koje su za ili protiv postojanja stvarnog zahtjeva javnog interesa koji opravdava, imajući u vidu princip presumpcije nevinosti, odstupanje od pravila poštovanja lične slobode i iznijeti ih u svojim odlukama po molbama za puštanje na slobodu. Isključivo na osnovu obrazloženja tih odluka i istinitih činjenica koje navodi podnosilac predstavke u svojim žalbama, Sud je pozvan da odluči da li je došlo do povrede člana 5. stav 3. Konvencije ili ne (v., *inter alia*, Neumeister presudu od 27. juna 1968. godine, Serija A, broj 8. strana 37, stavovi 4.-5.).

Postojanje opravdane sumnje da je uhapšeno lice počinilo krivično djelo je uslov bez kojeg se ne može (*conditio sine qua non*) za valjanost produženog pritvora (v. Stögmüller presudu od 10. novembra 1969. godine, Serija A, broj 9, strana 40. stav 4.), ali nakon određenog proteka vremena to više nije dovoljno; Sud tada mora ustanoviti da li drugi osnovi, koje su istakle sudske vlasti, i dalje opravdavaju lišenje slobode (*ibid.*, v. Wemhoff presudu od 27. juna 1968. godine, Serija A, broj 7, strana 24-25, stav 12. i Ringeisen presudu od 16. jula 1971. godine, Serija A, broj 13, strana 42, stav 104.). Kada su takvi osnovi "relevantni" i "dovoljni" Sud mora takođe ustanoviti da li su nadležne

nacionalne vlasti pokazale "posebnu pažnju" u vođenju postupka (v. Matznetter presudu od 10. novembra 1969. godine, Serija A, broj 10, strana 34. stav 12. i presudu B. protiv Austrije od 28. marta 1990. godine, Serija A, broj 175, strana 16. stav 42.).

36. Da bi opravdala odbijanje da oslobode gđu Letellier, odjeljenja tužilaštva Apelacionih sudova u Parizu i Amiensu su posebno naglasila da je bilo neophodno spriječiti je da vrši pritisak na svjedoke, da je postojao rizik od bježanja, što se moralo uzeti u obzir, da sudski nadzor nije bio dovoljan da bi se postigli ovi ciljevi i da bi njeno oslobađanje bitno omelo javni red.

1. Rizik od vršenja pritiska na svjedoke

37. Vlada je istakla da su optužbe protiv gđe Letellier uglavnom bile zasnovane na izjavama g. Moysana i g. Bredona (v. stav 9. gore). Ovaj posljednji, koga je ispitao istražni sudija 25. novembra 1985. godine, nije mogao, usljed odsustva, biti suočen sa optuženom 17. decembra 1985. godine. Potreba da se izbjegne vršenje pritiska koji bi mogao dovesti do promjene izjava svjedoka na predviđenim suočenjima, je bila jedan od osnova iznesenih u odluci od 22. januara 1986. godine Pariškog odjeljenja tužilaštva (v. stav 13. gore).

38. Prema Komisiji, iako je takav strah bio razuman na početku istrage, nije bio više odlučujući nakon brojnih ispitivanja svjedoka. Štaviše, ništa nije pokazalo da je podnosilac predstavke vršila zastrašivanja za vrijeme njenog puštanja na slobodu pod sudskim nadzorom (v. stavove 12.-13. gore).

39. Sud prihvata da je pravi rizik od vršenja pritiska na svjedoke možda postojao u početku, ali mišljenja je da se smanjio i zaista nestao kako je vrijeme prolazilo. U stvari, nakon 5. decembra 1986. godine, sudovi se nisu više pozivali na takav rizik: samo su odluke Pariškog odjeljenja tužilaštva od 22. januara, 5. marta, 10. aprila i 5. decembra 1986. godine (v. stavove 13. i 23. gore) upućivale da je pritvor bio jedini način da se to spriječi.

Nakon 23. decembra 1986. godine, u svakom slučaju (v. stav 23. gore), produženi pritvor, zbog toga, nije više bio opravdan po ovom osnovu.

2. Opasnost od bjekstva

40. Različite odluke Pariškog odjeljenja tužilaštva (v. stavove 13., 16., 18. i 23. gore) bile su zasnovane na strahu da će podnosilac predstavke izbjeći suđenje zbog "težine kazne koja joj je prema zakonu pripadala" i na potrebi da se osigura da ona ostane na raspolaganju sudskim vlastima.

41. Komisija je smatrala da je tokom četiri sedmice koje je bila na slobodi – od 24. decembra 1985. godine do 22. januara 1986. godine – podnosilac predstavke ispoštovala

obaveze sudskog nadzora i nije pokušala da pobjegne. Štaviše, to učiniti bilo bi teško za nju kao majku maloljetne djece i s obzirom da je vodila posao koji je bio njen jedini izvor prihoda. Kako opasnost od bjekstva nije bila očigledna, donesene odluke su sadržavale neadekvatne navode u obrazloženju, jer ne navode okolnost na osnovu koje bi se ta opasnost mogla utvrditi.

42. Vlada je smatrala da je zaista postojala opasnost od bjekstva optužene. Pozvala se na težinu kazne koja je prijetila gđi Letellier i na dokaze protiv nje. Takođe je iznijela dodatna razmatranja koja, međutim, nisu naznačena u predmetnim sudskim odlukama.

43. Sud ističe da se takva opasnost ne može procijeniti samo na osnovu težine zapriječene kazne. Ta opasnost se mora procijeniti, u vezi sa mnogim drugim relevantnim faktorima koji mogu ili da potvrde postojanje opasnosti od bjekstva, ili da je pokažu toliko malom da ne može opravdati pritvor do suđenja (v., *mutatis mutandis*, Neumeister presuda gore navedena, Serija A, broj 8, strana 39, stav 10.). U ovom predmetu odluke odjeljenja tužilaštva ne daju razloge zašto su, uprkos argumentima koje je iznijela podnosilac predstavke uz svoje molbe za oslobađanje, smatrali da je rizik od njenog bjekstva odlučujući (vidi gore stavove 14., 19. i 24.).

3. Neadekvatnost sudskog nadzora

44. Prema podnosiocu predstavke, sudski nadzor bi omogućio postizanje ciljeva kojim se težilo. Nadalje, ona je bila pod takvim nadzorom bez ikakvih problema skoro mjesec dana, od 24. decembra 1985. godine do 22. januara 1986. godine (v. stavove 12.-13. gore) i pokazala spremnost da ga prihvati svaki put kada je tražila oslobađanje (v. stavove 14., 19. i 24. gore).

45. Vlada je, s druge strane, smatrala da sudski nadzor ne bi bio dovoljan da otkloni posljedice i opasnost od navodnog krivičnog djela.

46. Kada je jedini preostali razlog za produženi pritvor strah da će optuženi pobjeći i time izbjeći pojavljivanje na suđenju, on mora biti pušten ako može da obezbijedi adekvatne garancije kojim bi osigurao da će se pojaviti na suđenju, npr. davanje jemstva (v. Wemhoff presudu, gore navedenu, Serija A, broj 7, strana 25, stav 15.)

Sud primjećuje, zajedno sa Komisijom, da odjeljenja tužilaštva nisu ustanovila da ovdje to nije slučaj.

4. Očuvanje javnog reda

47. Odluke Pariškog odjeljenja tužilaštva od 22. januara, 5. marta i 23. decembra 1986. godine i 10. aprila i 24. avgusta 1987. godine (v. stavove 13. i 23. gore), kao i odluke odjeljenja tužilaštva Amiensa od 17. marta 1987. godine (vidi gore stav 21.), naglasile su potrebu za zaštitom javnog reda od uznemiravanja koje je prouzrokovalo ubistvo g. Merdyja.

48. Podnosilac predstavke je navela da do ometanja javnog reda ne može doći samo usljed činjenja krivičnog djela.

49. Prema Komisiji, opasnost od takvog uznemiravanja, koje je shvatila kao ometanje javnog mnijenja, nakon oslobađanja osumnjičenog, ne može proisteći samo iz težine krivičnog djela ili optužbe protiv određenog lica. Kako bi se odredilo da li je postojala opasnost te prirode, bilo je po njihovom mišljenju neophodno uzeti u obzir druge faktore, kao što su moguć stav i ponašanje optuženog kada bude pušten na slobodu; francuski sudovi nisu to uradili u ovom predmetu.

50. Po mišljenju Vlade je, s druge strane, do ometanja javnog reda došlo samim krivičnim djelom i okolnostima u kojima je počinjeno. S obzirom da predstavlja nepopravljiv napad na ljudsko biće, svako ubistvo značajno ometa javni red u društvu koje se brine o zaštiti ljudskih prava, od kojih poštovanje ljudskog života predstavlja osnovnu vrijednost, kako je i pokazano članom 2. Konvencije. Prouzrokovano ometanje je čak dublje i trajnije u predmetu umišljajnog i organizovanog ubistva. Postojale su značajne i čvrste naznake koje govore da je gđa Letellier napravila plan za ubistvo svog muža, te uputila treću stranu da to učini za novac.

51. Sud prihvata da, iz razloga njihove posebne težine i reagovanja javnosti na njih, određena krivična djela mogu da dovedu do društvene uznemirenosti, što može da opravda pritvor, bar na neko vrijeme. U izuzetnim okolnostima ovaj faktor se može, stoga, uzeti u obzir u svrhe Konvencije, u svakom slučaju u mjeri u kojoj domaće pravo prihvata - kao u članu 144. Zakona o krivičnom postupku – pojam ometanja javnog reda usljed krivičnog djela.

Međutim, ovaj osnov se može smatrati relevantnim i dovoljnim samo ako je zasnovan na činjenicama koje mogu pokazati da bi oslobađanje optužene zaista omelo javni red. Takođe, pritvor će i dalje biti legitiman samo ako je javni red i dalje stvarno ugrožen; produženje pritvora se ne može koristiti kao predviđanje kazne zatvora.

U ovom predmetu ti uslovi nisu bili zadovoljeni. Odjeljenja tužilaštva su procijenila potrebu da se produži lišenje slobode sa čisto apstraktne tačke gledišta, uzimajući u obzir jedino težinu krivičnog djela. Ovo se desilo uprkos činjenici da je podnosilac predstavke, u svojim podnescima od 16. januara 1986. godine i 3. marta i 10. aprila 1987. godine, naglasila da majka i sestra žrtve nisu dostavile nikakav stav kada je ona podnijela molbe za oslobađanje, dok su energično osporavale molbe koje je podnio g. Moysan (v. in fine stavove 13. i 24. gore); francuski sudovi nisu ovo osporili.

5. Zaključak

52. Prema tome, Sud dolazi do zaključka da, u najmanju ruku od 23. decembra 1986. godine (v. stav 39. gore), sporan pritvor nije bio više zasnovan na relevantnim i dovoljnim osnovama.

Odluku od 24. decembra 1985. godine o oslobađanju optužene donio je sudski službenik koji je najbolje bio upoznat sa dokazima i koji je najbolje mogao da procijeni ličnost gđe Letellier; prema tome, odjeljenja tužilaštva su trebala u njihovim kasnijim presudama na jasniji i precizniji, da ne kažemo manje stereotipan način, da iznesu zašto su smatrali neophodnim da produže pritvor.

53. Zbog toga, došlo je do povrede člana 5. stav 3.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 5. STAV 4.

54. Podnosilac predstavke je takođe navela kršenje zahtjeva iz člana 5. stav 4. prema kojem:

"Svako kome je uskraćena sloboda hapšenjem ili lišavanjem slobode ima pravo uložiti žalbu sudu kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito naložio oslobađanje."

Ona je tvrdila da konačna odluka u vezi sa njenom molbom za oslobađanje od 24. januara 1986. godine, prije svega odbijanje od strane Kasacionog suda, 15. juna 1987. godine, njene žalbe protiv odluke odjeljenja tužilaštva Apelacionog suda u Amiensu od 17. marta 1987. godine (v. stavove 16., 21. i 22. gore), nije donesena "brzo". Komisija se složila.

55. Vlada je osporila ovaj stav. Tvrdila je da se dužina predmetnog protoka vremena može objasniti velikim brojem žalbi koje je gđa Letellier podnijela u vezi sa procesnim pitanjima: u periodu od trinaest mjeseci i tri sedmice odjeljenja tužilaštva su donijela tri odluke, a Kasacioni sud dvije; vrijeme koje je bilo potrebno da se donesu te odluke nije ni na koji način bilo pretjerano i ne može se kritikovati, jer je ono u stvari bilo rezultat sistematskog korištenja pravnih sredstava dostupnih u francuskom pravu.

56. Sud ima određene sumnje o ukupnoj dužini ispitivanja druge molbe za oslobađanje, posebno pred odjeljenjima tužilaštva koja su pozvana da odluče nakon što je Kasacioni sud ukinuo prethodnu odluku; treba, međutim, imati na umu da je podnosilac predstavke zadržala pravo da podnese narednu molbu u bilo koje doba. Zaista, ona je od 14. februara 1986. godine do 5. avgusta 1987. godine podnijela šest drugih molbi koje su sve bile razmatrane u periodu od osam do dvadeset dana (vidi gore stav 23.).

57. Prema tome, nije došlo do povrede člana 5. stav 4.

III PRIMJENA ČLANA 50.

58. Prema članu 50.,

"Ako Sud utvrdi da je odluka ili mjera sudskog organa ili bilo kojeg drugog organa visoke strane ugovornice, u cjelini ili djelomično, u

suprotnosti sa obavezama koje proističu iz ... Konvencije, i kada unutrašnje pravo navedene članice omogućava samo djelimično obeštećenje za posljedice takve odluke ili mjere, Sud će svojom odlukom pružiti oštećenoj strani pravično zadovoljenje, ukoliko je to potrebno”.

Prema ovoj odredbi podnosilac predstavke je tražila naknadu zbog štete i naknadu troškova.

A. Šteta

59. Gđa Letellier je prije svega tražila 10.000 franaka za nematerijalnu štetu i 435.000 franaka za materijalnu štetu; za ovaj posljednji iznos je navedeno da predstavlja polovinu zarade koju je njen restoran-bar mogao obezbijediti u vremenu između njenog hapšenja i presude porotnog suda.

60. Vlada nije vidjela bilo kakvu uzročnu vezu između navodnih kršenja i materijalne štete koja je nastupila za podnosioca predstavke usljed njenog lišenja slobode, koja bi svakako morala nastupiti nakon njene osude. Nadalje, smatrala je da odluka o povredi predstavlja adekvatnu pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu.

61. Delegat Komisije je iznio stav da joj treba dodijeliti naknadu za nematerijalnu štetu i, ako je moguće, za materijalnu štetu, ali nije naveo nikakav iznos.

62. Sud odbija zahtjev za materijalnu štetu, zato što je pritvor prije suđenja u cijelosti uračunat u kaznu. U vezi sa nematerijalnom štetom, Sud smatra da ova presuda predstavlja dovoljnu naknadu za nematerijalnu štetu.

B. Troškovi i izdaci

63. Za troškove i izdatke koji su nastupili u vezi sa postupkom pred institucijama Konvencije, gđa Letellier je tražila 21.433 franaka.

64. Vlada nije dala svoje mišljenje o ovom pitanju. Delegat Komisije je ostavio da iznos odredi Sud.

65. Traženi iznos odgovara kriterijima koje je Sud ustanovio svojom sudskom praksom i prema tome, Sud smatra pravičnim da u cijelosti udovolji zahtjevima podnosioca predstavke prema ovom poglavlju.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* da je došlo do povrede člana 5. stav 3.;
2. *Odlučuje* da nije došlo do povrede člana 5. stav 4.;
3. *Odlučuje* da odgovorna Strana treba da podnosiocu predstavke isplati, u vezi sa troškovima i izdacima, 21.443 (dvadeset jednu hiljadu četiri stotine i trideset tri) francuska franka;
4. *Odbija* ostatak zahtjeva za pravičnu nadoknadu.

Presuda je sačinjena na engleskom i francuskom jeziku, i objavljena na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 26. juna 1991. godine

Rolv
RYSSDAL

Predsjednik

Marc-André EISSEN
Registar

KLJUČNE RIJEČI:

Suđenje u najkraćem roku /

Puštanje na slobodu do suđenja /

Pokrenuti postupak /

Pravična naknada /